

Monipaikkaisuus ja asumisen muodot: Millaisia tulevaisuuksia kohti olemme menossa

Tulevaisuuden asuminen

Keski-Suomen tulevaisuusfoorumi XIX

11.11.2020

Hilkka Vihinen

Lähtökohta

*”Jos on olemassa todellisuudentajua, täytyy olla myös
mahdollisuudentajua”*

Thomas Mann

Esityksen juoni: tulevaisuuskuvassa on enemmän sävyjä ja tekemisen paikkoja

Julkisuudessa vallalla olevan aluekehitysnäkemyksen kyseenalaistaminen: alueiden kehitys on moninaista ja vähemmän synkkää – maaseutu ei tyhjene

Miten maailma on muuttumassa, ja miten se voi vaikuttaa siihen tapaan, jolla asetumme tähän valtakuntaan?

On katsottava yhtä aikaa tarkasti, kokonaisuutta, ja pitkälle

Esityksen kulku

Mikä on muuttumassa?

Mitä vaihtoehtoja on avautumassa ja miksi? Monipaikkainen asuminen hajautettuna ratkaisuna

Millaisia tulevaisuuksia kohti ollaan menossa? Mitä niiden kestävä mahdollistaminen edellyttää?

Tilanne nyt: kaupungit

Kaupunkirakennetta pyritään tiivistämään, korkean rakentamisen trendi

Asumisen hinta, asumistuet historiallisen suuria erityisesti pääkaupunkiseudulla

Kaupunkirakennetta tiivistetään ekologian nimissä, mutta kiinteistökehittämisen kasvanut painoarvo uhkaa heikentää kaupunkiympäristöjen vetovoimaa ja vääristää asuntokokojen jakaumaa

Uhkaa joitakin suomalaisen kaupungin hyvänä pidettyjä puolia, kuten vihreyttä, väljyyttä, koettua turvallisuutta ja suhteellisen hyvää sosiaalista sekoittuneisuutta

Potentiaalia vetovoimaisen urbanismin avartamiseen kohti pienempiä kaupunkeja?

Tilanne nyt: maaseutu

Harvaankin asuttu on voinut olla toimiva: aiemmin selviytymisstrategia näillä alueilla

(Tilastoitu) väestö ja investoinnit keskittyvät suurimmille kaupunkialueille, koettu hyvinvointi keskittyy maaseudulle (European Social Survey 2018)

Etenkin harvaan asutulla maaseudulla vakinainen asutus ohenee (ikä rakenne)

Maaseudun kiinteistöjen arvon odotetaan laskevan, pankit haluttomia antamaan luottoja

Vakinainen asuminen ja työpaikat keskittyneet alueellisesti jo pitkään, samalla rakennettu alue on laajentunut

Pidemmän aikavälin rakenteelliset muutokset ja niistä avautuvat mahdollisuudet

Kaikille toiminnoille on olemassa mittakaava, jossa ne ovat oman aikansa osaamisen, käytettävissä olevien raaka-aineiden, teknologian ja väestörakenteen varassa toimivia

Yhdyskuntarakenne on yksi kunkin aikakauden tuotanto- ja hyvinvointilogiikan ilmentymistä

NYT: Fossiilisten raaka-aineiden käyttö on suosinut keskitettyjä ratkaisuja

Uusiutumattomien luonnonvarojen hyödyntäminen ja kaupungistuminen yhtäaikaista: avasi mahdollisuudet keskittymisen logiikalle

Uusiutuvien raaka-aineiden ja energian käyttö suosii hajautettuja ja alueellisesti joustavia ratkaisuja

Samaan aikaan digitalisaatio vähentää maaseudun sijaintihaittaa, ja toimimme yhä paikkariippumattomammin

Kun järjestelmän ehdot muuttuvat...

Kaikille toiminnoille on olemassa mittakaava, jossa ne ovat oman aikansa osaamisen, teknologian ja väestörakenteen puitteissa kestäviä

Kun fossiilitaloudesta siirrytään bio- ja kiertotalouteen, myös mittakaavat muuttuvat. Kaavamainen suuruuden ekonomia ei enää päde, syntykö hajautettuja ratkaisuja ja niiden ja keskitettyjen ratkaisujen yhdistelmiä, paikallisempia, ja eri toimintojen vuorovaikutussuhteet paremmin tunnistavia?

... avautuu vaihtoehtoja, kuten monipaikkainen asuminen

Monipaikkaisuus koostuu eri paikoissa tapahtuvasta asumisesta, työstä, liikkumisesta, palvelujen käyttämisestä, harrastuksista ja omistamisesta

Monipaikkaisuus lisääntyy koska se tuottaa hyvinvointia ja ihmisillä on siihen mahdollisuuksia. Joillekin se on yksinkertaisesti tapa järjestää toimiva arki (lasten vuoroasuminen, etäomaisen hoito). Digitalisaatio ja paikkariippumattomuus ovat keskeisimpiä monipaikkaisuutta vahvistavia tekijöitä

Ihmisten monipaikkaisuus on lisääntynyt **työn ja opiskelun muutosten** (etätyö, pendelöinti), **vapaa-ajan lisääntymisen** (esim. eläköityminen) sekä **perhesuhteiden muutosten** (avioerolasten vuoroasuminen) ja **liikenne- ja viestintätekniiikan kehityksen** ansiosta (Pitkänen & Strandell 2018)

Organisaatiotkin (yritykset, virastot, oppilaitokset ja palvelut) voivat olla monipaikkaisia (toimipaikkoja eri paikkakunnilla, virtuaalisia työ-, opiskelu- ja asiointimahdollisuuksia etäyhteyksien kautta), niissä syynä toiminnallisuus ja säästöt toimitilakustannuksissa

Monipaikkaisuus

Suomessa suurin monipaikkaisten asukkaiden ryhmä ovatkin kesämökkiläiset, joista 2/3 asuu vakituisesti mökkikuntansa ulkopuolella (Tilastokeskus 2020)

Kausittainen asuminen Suomen sisällä koskee arviolta 2,4 miljoonaa asukasta

Maaseudun kausiväestön määrä on **1,3 miljoonaa suurempi** kuin näille alueluokille tilastoitu väkiluku

Lähde: Alasalmi, Busk, Holappa, Huovari, Härmälä, Kotavaara, Lehtonen, Muilu, Vihinen, Rusanen (2020)

Millainen on yhä monipaikkaisemmin asuttu Suomi?

Monipaikkaisuus haastaa käsitystämme yhdyskuntarakenteen kehityksen suunnasta

Monipaikkaisuus on liikkuvuudesta johtuvaa alueiden käytön kausittaisuutta: **tapa jolla käytämme tilaa on muuttunut**

Kun ihmiset ovat kausittain maalla ja kaupungissa, kaupungitkin ovat osa-aikaisesti asuttuja (huomattava myös, että monipaikkaisuutta on myös toiseen suuntaan, ja kaupunkien välillä)

Vaikuttaa alueella samalla tavoin kuin pysyvän, alueelle tilastoidun väestön aiheuttama kysyntä esim. infrastruktuurin, kuten liikenteen, tietoliikenneverkkojen, veden ja sähkön jakelun sekä jätehuollon mutta myös palvelujen suunnitteluun, mitoitukseen ja hallintaan

Monipaikkaisuus muuttaa aluekehityksen tilannekuvan

Suomessa tilastoidun, vakinaiseen asumiseen perustuvan väkiluvun kasvu on vuosina 2005-2016 keskittynyt suurimpiin keskuksiin

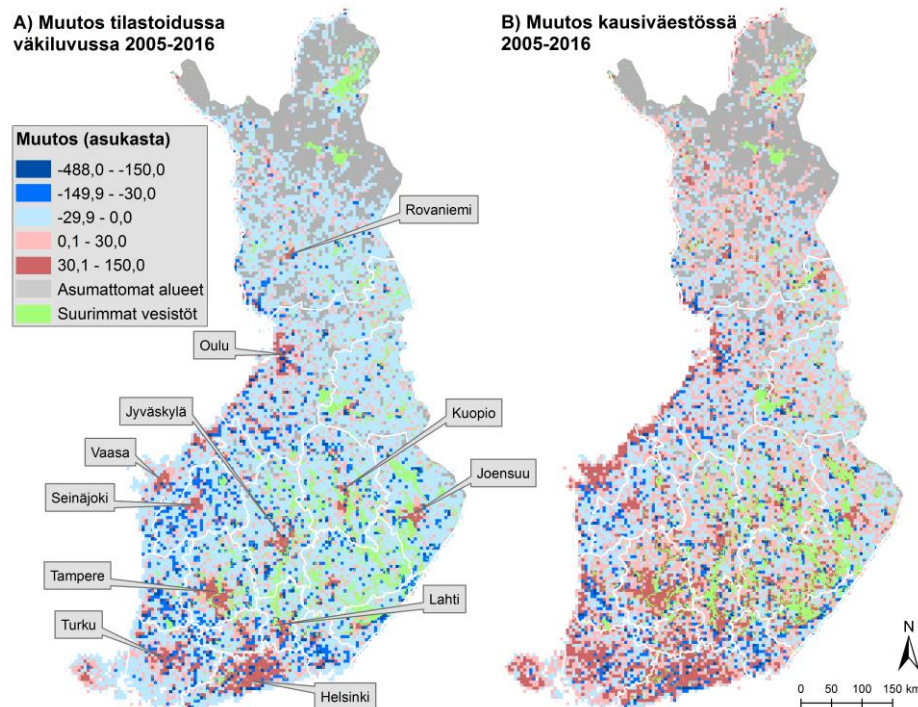
Vastakohta tilastoidun väkiluvun kehitykselle on kausiväestön kehitys vuosina 2005-2016

Tilastoitu väkiluku yliarvioi suurimpien keskusten väkiluvun kasvua ja vastaavasti aliarvioi pienempien keskusten ja maaseudun väestökehitystä

Kasvua 18% väestöruuduista.

Kasvua 50% väestöruuduista.

A) Muutos tilastoidussa väkiluvussa 2005-2016

B) Muutos kausiväestössä 2005-2016

Monipaikkaisuuden vaikutus alueiden kehitykseen

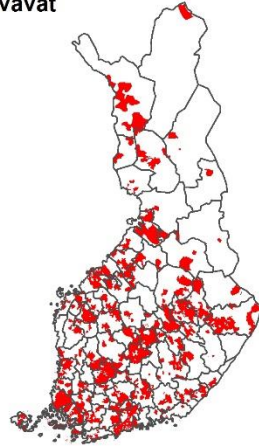
Kun aluekehitystä kuvataan tilastoidun väkiluvun, työpaikkojen ja kausiväestön sekä työmatkojen kehityksen muuttujilla, kausittaisesti kasvavat alueet ovat yleisempiä kuin taantuvat alueet

Uusille kausittaisen kasvun alueille on tyypillistä paitsi alueen käytön muuttuminen kausittaiseksi, myös alueen käytön lisääntyminen

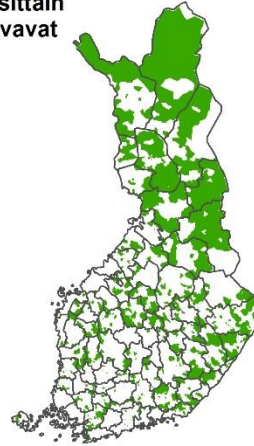
Aluerakenne muuttuu monipaikkai- suuden myötä

(Lehtonen, Kotavaara,
Muilu, Vihinen ja Huovari
2020)

Kasvavat

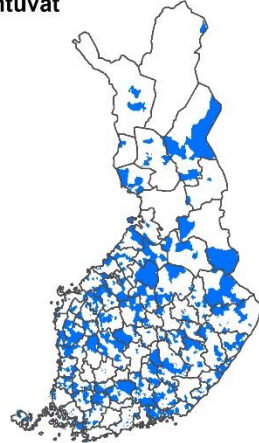

Kausittain
kasvavat

**Kausittain
kasvavat:**

Taantuvat

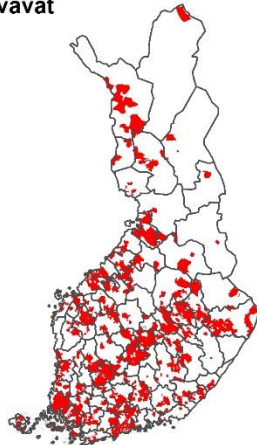
- Pinta-alaltaan kattavin aluemuodostuma on kausittain kasvavat alueet, 41 % pinta-alasta
- Pääosin harvaan asuttuja, mutta suuresta kausiväestön määrästä johtuen ne eivät ole autioitumassa
- **Alueiden käyttötapa muuttuu**

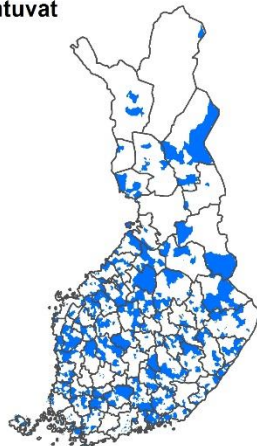
Aluerakenteen kehitys on aiemmin tiedettyä moninaisempaa

(Lehtonen, Kotavaara, Muilu, Vihinen ja Huovari 2020)

Kasvavat

Taantuvat

Kasvavat:

- Kasvavat alueet kattavat maamme pinta-alasta 20%
- **Kasvu tiedettyä yleisempää, ja kasvuverkosto ulottuu läpi maan Etelä-Suomesta Lappiin asti**

Taantuvat:

- **Taantumisen on aluerakenteessa aiemmin oletettua suppeampaa ja pirstoutunutta**
- Vain ¼ pinta-alasta luokiteltiin taantuvaksi

Monipaikkaisuus hajautettuna ratkaisuna on maaseudulle mahdollisuus, mutta ei kaikkialla

Maaseutu ei tyhjene, vaan se muuttuu, kun tapa, jolla asetumme tämän valtakunnan tilaan muuttuu

Etenevä kaupungistuminen näyttäisi lisäävän monipaikkaisuutta

Yhteiskunta muuttuu rakenteitaan nopeammin

Kaikki maaseutualueet eivät ole samalla viivalla, monipaikkaisuus osuu alueille eri vahvuudella ja eri tavoilla (järvi- ja jokiseudut, rannikko, saaristo, Lappi)

Alueet, joilla on runsaasti kausiasutusta ja kattavat, nopeat tietoliikenneyhteydet ovat tulevaisuudessa vahvoilla digitalisaation edetessä. Huomattava, että vuosittain 300-400 vapaa-ajan asuntoa muutetaan vakituisiksi asunnoiksi, määrä on kasvanut viime vuosina (SYKE)

Laajakaista on kynnysinvestointi: nopeilla tietoliikenneyhteyksillä luodaan uusia mahdollisuuksia taloudellisen toimeliaisuuden hajautumiselle

Kykyä katsoa tulevaisuuteen toisin

Onko nykyisiin keskittymisetuihin pohjautuviin tuottavuushyötyihin perustuva aluekehitys ainoa, ja Suomen tapauksessa osuva, tulevaisuudessa kantava logiikka?

Minkä varassa tulevaisuudessa toimitaan?

Miten se vaikuttaa tapaan, johon asetumme tilassa?

Mitkä ovat meidän erityisyytemme kansainvälisessä taloudessa?

Mistä tulee pula?

Millaisilla ratkaisuilla taklaamme ilmastonmuutoksen tässä maassa?

Onko useammilla rattailla ajaminen mahdollista – keskitetyt ja hajautetut ratkaisut, niiden oivaltava yhdistäminen?

Millaiseksi aluerakenne on siis muotoutumassa?

- 1) Vakinaisen asumisen tiivistyminen (kaupungistuminen) jatkunee: kerrostaloistuminen, pienet asunnot, sinkkotaloudet
- 2) Kehysalueet, lähiöt ja kaupungin läheinen maaseutu laajenevat (väljiys, lapsiperheet)
- 3) Vastakaupungistuminen: maaseudulle muutto pysyvästi tai monipaikkaisesti; maaseudun sijaintihaitan pieneneminen ja hyvinvointiedun vahvistuminen

Toisilleen vastakkaisia, yhtäaikaisia väestövirtoja

Millaisia tekoja tulevaisuuden asuttu maaseutu edellyttää?

Todennäköisesti päädytään erilaisiin keskitettyjen ja hajautettujen ratkaisujen yhdistelmiin, riippuen paikasta ja toiminnosta (myös kaupunkeihin esim. kiinteistö-, kortteli- tai kaupunginosakohtaisia hajautettuja ratkaisuja)

Ei ole paluuta 50- tai 60-lukujen Suomeen

Tulevaisuuden hajautetut ratkaisut maaseudulla hyödyntävät digitalisaatiota ja sen mahdollistamia järjestelmiä

Pelkästään pieni ei ole kaunista, mutta keskitetty ratkaisu hajautetussa rakenteessa tulee kalliiksi

Muuttuvan Suomen kestäviä ratkaisuja

Epävarmuus lisääntyy, muutos on pysyvää
Toimivat alueet edellyttävät tekoja ja panostusta

Suomen maaseudulla on sekä aineellisia (biomassaa, mineraaleja, puhdasta vettä) että aineettomia, globaalisti niukkoja resursseja (tilaa, hiljaisuutta, pimeyttä, puhdasta ilmaa) – tunnistaminen ja kestävä hyödyntäminen

Alueiden saavutettavuus (infra!) – ei suljeta Suomea

Kiertotalouden edistäminen suosii hajautettuja ratkaisuja – niiden vauhdittaminen, aluetalouksien vahvistuminen

Tarvitaan:

Keskitettyjen ja hajautettujen järjestelmien yhdistelmiä esim. tiedon ym. aineettomien tuotannontekijöiden kannattaa liikkua globaalisti, siinä keskitetyistä ratkaisuista on hyötyä; mitä raskaammista ja materiaalisemmista kierroista on kyse, sitä paikallisempia niiden kannattaa olla, elleivät ole globaalisti hyvin harvinaisia

Skaalautuvia teknologioita alueelliseksi ja paikalliseksi raaka-aineiden ja energian (maalämpö, aurinkosähkö, tuulivoima) hyödyntämiseksi, kiertoja (bioraaka-aineet, jätteet), passiivienergiaa (maakellarit!), teollisien symbioosien hyödyntämistä (toisen jäte tai sivuvirta on toisen raaka-aine), palvelujen paikallista järjestämistä etäyhteyksiä hyödyntäen (hoitaja kylällä, lääkäri etänä; osa kyläkoulun opetuksesta etänä)

Mitä edellyttää nyt?

Tarvitaan tutkimusta ja kehitystyötä eri mittakaavoihin skaalautuvista ratkaisuista ja järjestelmistä (asuminen, energia, ruoka, jätteet, liikenne)

Ekologisen autoilun infraa kuten sähkön ja biokaasun latauspisteitä tarvitaan myös harvaan asutuille alueille

Pohtimista, osoitetaanko valtakunnalliset infrainvestoinnit nyt osuvasti; Kehittyvätkö kaupunkien asumistapa, palvelujen kysyntä ja toimitilojen kysyntä ennustetulla tavalla? Mitkä ovat tulevaisuuden kaupungin vetovoimatekijät, jos työnteko ja opiskelu muuttuu paikkariippumattomaksi?

Palvelujen järjestämistä yhä joustavammaksi elämään väkimäärän mukaan (pyörille, virtuaaliseksi ja paikallisesti, hajautetusti, paikallisen osaamisen ja organisoitumisen hyödyntäminen, maaseutu-kaupunki -vuorovaikutuksen vahvistaminen)

Lisäarvo pitää saada jäämään aluetalouteen - hankitaan paikallista, monipuolistetaan toimialarakennetta, sekä tuotteita että palveluja

Erilaisuus ja monimuotoisuus ovat positiivinen haaste; tilaa erilaisille asumisen ja elämisen malleille

Valmiutta ajatella notkeasti, avoimuutta vaihtoehtoille, ja kosolti arkijärkeä uudessa tilanteessa

Kiitos!

Luke
LUONNONVARAKESKUS